

the body of judges in Ukraine, the introduction of the host institutions are outlined. Participation in the formation of the judiciary body of the judiciary of the Ukrainian judiciary.

Стаття надійшла до редколегії 07.04.2017

УДК 328.36

Кройтор А.В., НУ «ОЮА»

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу основних етапів становлення парламентаризму в Україні, через призму конституційного процесу з моменту проголошення незалежності України. Зазначено що сталий розвиток демократії не можливий без реформування конституції у напрямку впровадження парламентської республіки.

Розкрито основні перешкоди на шляху розбудови парламентаризму та визначено конституційні засади подолання зазначених проблем. Зокрема здійснено розгорнутий аналіз конституційного процесу на кожному з його етапів та вплив на становлення парламентаризму. Акцентовано увагу на необхідності зміщення владної моделі взаємодії на користь впровадження парламентської республіки, як шляху виходу з суспільно-політичної кризи що має місце в сучасній політичній системі України.

Здійснено аналіз законопроектів, що до внесення змін до конституції України, які зареєстровані наразі у Верховній Раді України на предмет їх забезпечення сталого розвитку парламентаризму.

На сучасному етапі політичного процесу українська держава зіткнулася з системно-політичною кризою, що зумовлена, передусім, не розвиненістю основних інститутів демократії, та демократичних процедур. В таких умовах не може відбуватися процес політичної модернізації, зокрема невід'ємною складовою демократизації є розвитку парламентаризму в Україні.

Для вітчизняної політичної системи характерні перманентна нестабільність парламентських інститутів, зокрема, закритість виборчої системи, що унеможлиблює ротацію політичної еліти

в результаті виборів, слабкість партійної системи та нестабільність парламентських коаліцій. Свідченням цього є періодична конфронтація між урядом та парламентом.

Усі ці чинники призвели до постійної зміни конституційної системи розподілу влади, адже за роки незалежності політична система коливалась від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської моделі розподілу владних повноважень.

Тому вкрай актуальним є дослідження інституціоналізації парламентаризму у сучасній Україні та виявлення основних закономірностей зазначеного процесу.

Діяльність українського парламенту, як законодавчого органу та центрального інституту у процесі становлення парламентаризму розпочалася з функціонування Верховної Ради України першого скликання. Парламент сформовано на підставі «Закону про вибори Української РСР» від 1978 року і розпочав він свою роботу 15 травня 1990 року. Першим кроком до розбудови парламентаризму стало прийняття закону «Про зміни і доповнення Конституції Української РСР» від 24 жовтня 1990 року. Даним нормативно-правовим актом скасовувалась керівна роль комуністичної партії, а відповідно до статті 7 закону в Україні встановлювалася багатопартійна система, зокрема вказувалось на те, що «Політичні партії, громадські організації і рухи через своїх представників, обраних до Рад народних депутатів, та в інших формах беруть участь у розробці і здійсненні політики республіки, в управлінні державними і громадськими справами на основі їх програм і статутів відповідно до Конституції Української РСР і чинних законів» [6].

Важливим положенням закону на шляху становлення парламентаризму є норма статті 49 про те, що «Громадяни Української РСР мають право об'єднуватись у політичні партії, інші громадські організації, брати участь у рухах, що сприяють задоволенню їх законних інтересів... Політичним партіям і громадським організаціям гарантуються умови для виконання своїх статутних завдань». Власне, дана стаття вперше на законодавчому рівні закріплювала багатопартійну систему, як запоруку подальшої демократизації [6].

Звичайно законом закладалися критерії, що обмежували діяльність політичних партій, зокрема тих що мають на меті повалення

конституційного ладу, зазіхання на територіальну цілісність, або розпалюють національну та релігійну ворожнечу.

Свідченням того що в цей період державотворчого процесу український парламент володів досить широкими повноваженнями є те, що відповідно до статті 112 Верховна Рада призначала, запровадженим нею Конституційним судом, усіх його членів. До того ж відповідно вимогам Закону «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР у зв'язку з удосконаленням системи державного управління» Верховна Рада призначала повний склад Кабінету Міністрів та прем'єр-міністра [5]. Відповідно до чинних на той час конституційних актів, на першому етапі сучасного державотворчого процесу Україна за формою правління була парламентською республікою у якій не передбачалось існування інституту глави держави.

Проте 5 липня 1991 року Верховна Рада Української РСР прийняла Закон «Про заснування поста Президента Української РСР і внесення змін та доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР», в наслідок чого до Конституції Української РСР було внесено положення про заснування поста Президента Української РСР.

Так згідно статті 114-1 Конституції УРСР «Президент України є главою держави і главою виконавчої влади України». Внесені зміни до конституції створили гібридну, парламентсько-президентську модель розподілу влади про що свідчать наступні положення конституції, зокрема в пункті 3-1, 4 статті 114-5 зазначено що Президент «здійснює керівництво і спрямовує виконавчу діяльність Кабінету Міністрів України, очолює систему органів державної виконавчої влади, забезпечує їх взаємодію з Верховною Радою України». [11].

Зокрема відповідно до змін конституції кандидатуру Прем'єр-міністра надалі призначає Верховна Рада УРСР, про те за поданням Президента УРСР. Новоствореному інституту президентства передавалися значні повноваження в галузі контролю над виконавчою гілкою влади, які до цього належали парламенту. Так наприклад Президент «для забезпечення виконання Конституції і законів України утворює, реорганізує і ліквідує міністерства, відомства та інші органи державної виконавчої влади в межах коштів бюджету, затверджених Верховною Радою України; призначає та звільняє з посад керівників цих органів». Крім того

президент подає «кандидатури для призначення ним на посади міністрів закордонних справ, оборони, фінансів, юстиції, внутрішніх справ та голів Державного комітету в справах охорони державного кордону і Державного митного комітету; звільняє цих осіб з посад»

Внесені зміни до конституції УРСР закладали подвійну відповідальність та підзвітність уряду пере Верховною Радою та Президентом України. У такій ситуації досить дискусійним залишаються межі повноважень Прем'єр-міністра, адже з одного боку він очолює уряд а з іншого, відповідно до статті 114-1 саме президент є главою виконавчої влади. До того ж статтею 114-5 безпосереднє керівництво урядом покладене на главу держави. Виходячи з тексту внесених змін залишається не зрозумілою роль прем'єр-міністра. Виправданість положень конституції можна знайти виключно в політичній доцільності, адже вразі провальної системи управління економікою та загострення протистояння між парламентом та президентом вдалою розмінною монетою залишається посада прем'єра. На якого покладалася вся відповідальність за неефективне урядування. Така ситуація перекладання політичної відповідальності за провальне управління з президента на прем'єр-міністра відбулася у 1992 році коли перший прем'єр-міністр України Вітольд Фокін подав у відставку 30 жовтня 1992 року, після провалу монетарної політики уряду, внаслідок якої в країні почалася гіперінфляція. Хоча офіційною причиною відставки вказали вихід на пенсію. І хоча ця відставка не вирішила політичної кризи, яка вичерпана була згодом розпуском парламенту та відставкою Президента України. У подальшій політичній історії горизонтальні конфлікти між урядом і президентом та президентом і парламентом призведуть не лише до перманентних політичних криз, але й до стагнації політичної системи у цілому, що призведе до неефективності управління державою, зубожіння населення і врешті решт до де легітимації влади в цілому. Як зазначає О Айвазовська «Український парламент часів незалежності – трибуна для словесних баталій з елементами блокування (21 раз), розпуску (2,5 рази) та багаторазовими голосуваннями з порушенням Регламенту. Як не дивно, але в практиці демократичних країн блокування та розпуск є цілком доречними методами подолання кризи. Якщо перший інструмент змушує сторони сідати за стіл перемовин, то невід'ємною умовою для

прогресу під час більш серйозних непорозумінь є добровільне, за погодженням сторін припинення повноважень депутатів, як форма політичного компромісу.

Політики, яким нема сил більше жити в парламентському шлюбі, погоджуються мирно розлучитись. Саме виборці повинні визначити нову пропорцію політичного представництва народних обранців у парламенті, яка дає шанс на вихід із глухого кута.

Якщо ж бажання розірвати стосунки одностороннє, це може призвести до делегітимізації виборів, силових протистоянь між гілками влади, бойкотування громадянами інших демократичних інститутів та поглиблення конфлікту» [1].

Попри значні переваги повноважень президента у сфері формування виконавчої гілки влади парламент залишає за собою контроль над діяльністю прокуратури. Відповідно змінам внесених 5 листопада 1991 року до статей 162, 163 та 165 Конституції України генеральний прокурор України став призначатися Верховною Радою України та був їй підзвітний. Власне таке положення давало можливість парламенту отримати певну можливість контролю за діяльністю виконавчої гілки влади через систему прокурорського нагляду.

Значні зміни до конституції України, стосовно розмежування поста Президента України, Кабінету міністрів України та парламенту були внесені Законом «Про внесення змін і доповнень до Конституції (Основного Закону) України» від 14 лютого 1992 року. Зокрема законом більш чітко розмежувались повноваження виконавчої та законодавчої влади.

Стаття 67 викладалась у такій редакції: «Єдиним органом законодавчої влади України є Верховна Рада України. Верховна Рада України правомочна розглядати і вирішувати будь-яке питання, що не входить згідно з Конституцією до компетенції органів державної виконавчої чи судової влади, а також не є таким, що вирішується виключно всеукраїнським референдумом» [4].

Верховній раді належало право затвердження кандидатури Прем'єр-міністра України за поданням президента України. Значний вплив на формування персонального складу судової та правоохоронної системи залишається у парламенту. А саме «Обрання Верховного Суду України, суддів обласних і Київського міського судів, призначення арбітрів Вищого арбітражного суду

України, арбітражних судів областей, міста Києва, Генерального прокурора України, Голови Служби національної безпеки України... затвердження президії Вищого арбітражного суду України, колегії Генеральної прокуратури України» [4].

Законом закладалась система стримань та противаг у взаємодії законодавчої та виконавчої гілки влади, очолювану Президентом. Так наприклад, відповідно до пункту 29 статті 97 Верховна Рада володіла правом вето на укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України у разі, якщо вони суперечать Конституції та законам України. Натомість Президент отримував право суспензивного вето, щодо прийнятих парламентом законодавчих актів, яке вважалося подоланим у разі коли повторно за законопроект проголосувала більшість народних депутатів парламенту.

Процес становлення інституту парламентаризму та інституціоналізації усіх гілок влади незалежної держави було розпочато з проголошенням Декларації про державний суверенітет України. Проте саме з проголошенням незалежності розпочато тривалий та суперечливий конституційний процес що мав завершитись прийняттям Конституції України, саме в межах цього політичного розвитку відбувалося формування парламентаризму. Слід зазначити що транзит до демократії супроводжувався тривалими політичними протистояннями між парламентом та президентом у боротьба за конституційне розмежування повноважень. На першому етапі конституційного процесу було розроблено декілька проектів нової Конституції, жоден із яких так і не було розглянуто в сесійній залі через уже згадане протистояння. Наступний етап конституційного процесу почався після завершення дострокових парламентських, президентських виборів і охоплював період з 10 листопада 1994 року по 8 червня 1995 року.

На парламентських виборах березня-квітня 1994 року комуністи, соціалісти і Селянська партія виступили єдиним блоком, що в умовах системної суспільно-економічної кризи забезпечило їм відносний успіх. Лідер Соціалістичної партії О.Мороз був обраний Головою Верховної Ради [2, с. 4]. Політична й економічна кризи, що невпинно поглиблювалися під час перебування при владі Л.Кравчука, зробила украї не популярною ідею президентства, більша частина населення вбачала в цьому інституті причину негараздів в державі. Більшість членів компартій обіцяла своїм ви-

борцям ліквідувати президентську посаду й поновити у повному обсязі дію системи рад.

Так наприклад О. Бандурка зазначає, що: «У підготовленому ними й ухваленому в першому питанні законопроекті «Про місцеві ради народних депутатів» передбачалося підпорядкувати виконкоми радам відповідного рівня, а голів рад не президенту, а прем'єр-міністру, про президента в цьому документі не було жодної згадки» [2, с. 4].

Аналізуючи політичний розвиток в Україні після президентських виборів 1994 року В. Головченко вказує на чітку позицію президента Л. Кучми роблячи висновки з заяви президента про намір завершити формування підпорядкованої йому цілісної системи виконавчої влади, такий вектор державного розвитку не влаштував.

Так автор зазначає що прагнучи пришвидшити процес «Л. Кучма 22 грудня 1994 року подав до парламенту законопроект «Про державну владу і місцеве самоврядування», що перетворював президента на одноосібного главу уряду, склад якого він мав формувати сам без узгоджень і парламентських затверджень. Президент також повинен був очолити систему місцевих органів державної виконавчої влади (адміністрації) голів яких він мав призначати обраних населенням голів відповідних рад. У компетенції рад, таким чином, залишалось лише затвердження місцевого бюджету і програм територіального розвитку та заслуховувати звіти голів адміністрацій» [3].

Виходячи з положень даного законопроекту Україна перетворювалась на президентську республіку. Проте даний нормативно-правовий акт не міг набрати чинності оскільки не отримав підтримки конституційної більшості голосів від складу парламенту. Описуючи політичну ситуацію зазначеного періоду В. Головченко вказує на те що «президентське оточення підтримало ідею народного депутата С.Головатого і глави Конституційного суду Л.Юзькова щодо підписання на період до прийняття нового Основного Закону Конституційної угоди між главою держави і Верховною Радою в особі більшості її членів» [3].

Відповідно до Конституційної угоди Україна терміном на один рік, до прийняття Конституції України перетворювалась на президентську республіку. Стаття 17 договору обмежувала ряд повноважень парламенту у сфері формування органів виконавчої, судової

та правоохоронної системи. Зокрема йшлося про те, що Верховна Рада «призначає за спільним поданням Голови Верховної Ради України і Президента України Голову Конституційного Суду України. Призначає половину складу суддів Конституційного Суду України; призначає за поданням Президента України Голову Верховного Суду України, Голову Вищого арбітражного суду України, Голову Правління Національного банку України та звільняє їх; призначає та звільняє Генерального прокурора України за поданням Президента України; призначає за поданням Президента України суддів Верховного Суду України та Вищого арбітражного суду України та звільняє їх у встановленому законом порядку»[8].

Договір значно розширив повноваження президента України який є не лише главою держави, алей очолює усю вертикаль виконавчої влади, і зокрема особисто очолює Кабінет міністрів України. Значний вплив на судову систему президентові забезпечує положення статті 24 за якою Президент призначає за поданням Міністерства юстиції України, погодженим з Верховним Судом України та Вищим арбітражним судом України, суддів загальних та арбітражних судів. Також договором виводився уряд з підзвітності парламенту. Це означало що Кабінет Міністрів України підзвітний та підконтрольний виключно Президентові України.

Здійснюючи аналіз умов договору, слід зазначити що цей акт ніяк не сприяв розбудові парламентаризму та продовженню політичної модернізації. Варто погодитись з В. Головченко, який зазначив, що: «За Конституційним договором, політична система України отримала «сильного президента» і «слабкого прем'єр-міністра», «слабкість» прем'єра порівняно із «могутністю» президента досягалася й тим, що уряд взагалі, і його прем'єр зокрема були виведені за межі парламентського впливу та контролю. З іншого боку Конституційний договір, який наділяв президента усією повнотою влади, залишав його без важелів впливу на парламент – Л.Кучма не міг розпустити Верховну Раду. Тому коли в лютому 1996 року створена раніше на паритетних засадах під головуванням президента і спікера Конституційна комісія передала проект основного закону на розгляд парламенту конституційний процес знов зайшов у глухий кут. Після трьох офіційних читань з'ясувалося, що «яблуком розбрату між депутатами стали п'ять

пунктів, серед яких основне місце посідає розподіл повноважень між гілками влади. Так завершився другий етап конституційного розвитку в Україні. Фактично він загальмував подальший розвиток конституціоналізму» [3].

В результаті прийняття Конституції України 1996 року Україна перетворилась на президентсько-парламентську республіку. Конституція заклала суперечливості у взаємодії між президентом та парламентом. І хоч формально Конституція виводила інститут президентства поза виконавчу гілку влади проте заклала значні повноваження Президента у формуванні уряду. Натомість парламент отримує номінальне право погоджувати призначений президентом склад Кабінету міністрів. Зокрема відповідно до пункту 12 статті 85 Конституції України Верховна Рада надає згоду на призначення Президентом України Прем'єр-міністра України. Крім того президент фактично одноосібно призначає Голову Антимонопольного комітету України, Голову Фонду державного майна України, Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Генерального прокурора України.

Повноваження президента у сфері формування вертикалі виконавчої влади дають підстави стверджувати, що за ним і надалі залишається функція управління цією гілкою влади. А саме глава держави призначає за поданням Прем'єр-міністра України членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій та припиняє їхні повноваження на цих посадах [9].

Враховуючи специфіку виборчої та партійної системи, та слабо розвинуту міжпартійну та внутрішньопартійну демократичну інтеракцію в Україні, на практиці було сформовано жорстку вертикаль влади підпорядковану Президентові. Внаслідок чого парламент втрачав вплив на політичні процеси у суспільстві поступово перетворюючись на дорадчий орган президента, що свідчило про згортання розвитку парламентаризму.

З огляду на це В. Головаченко зазначає: «Ефекту домінування президентських інституцій у владному механізмі було досягнуто і завдяки конституційному закріпленню за президентом прерогатив, як право проводити кадрові зміни у Кабінеті Міністрів, скасовувати урядові акти, право законодавчої ініціативи, право вето на ухвалення Верховною Радою законів, право ініціювати проведення референдуму, внесення змін до основного закону. Внаслідок

компромісного характеру прийняття Конституції 1996 року в ній не було врегульовано питання, яким чином Верховна Рада у цілому чи політичні сили які здобули в ній більшість, долучаються до формування уряду (парламент лише надає згоду президенту на призначення прем'єра)» [3].

Слід зауважити, що саме участь парламенту у формуванні та впливі на діяльність уряду є запорукою не лише творення стабільних парламентських коаліцій а й не від'ємною складовою парламентаризму.

Крім того конституція фактично не закладала основ політичної відповідальності партій, Президента за соціально-економічну і політичну ситуації, адже фракції парламенту з одного боку не мають впливу на формування уряду а з іншого не несуть відповідальність за його діяльність. Президент не будучи фактично главою виконавчої влади теж не несе відповідальності за урядову діяльність. На практиці Кабінет міністрів перетворився на своєрідний «громовідвід», який відповідає перед виборцями за стан справ у державі. Натомість електорат не здатний більш-менш раціонально приймати рішення щодо голосування за та чи іншу партію, адже жодна з них не взяла відповідальність за реалізацію урядом певних партійних програм, стратегій, гасел з якими вони йдуть на вибори. Саме вибори є чи не найголовнішим механізмом відбору вимог до політичної системи. А в умовах парламентаризму політичні партії, які агрегували основні політичні вимоги, здобувши перемогу на виборах, отримують право реалізації цих вимог через формування урядової програми діяльності та склад уряду. Саме цей механізм в умовах парламентаризму забезпечує не лише відповідальність політичних партій перед виборцями, але й легітимність парламенту, а отже і уряду. Через високу легітимність парламентських партій та їх відповідальність за діяльність уряду можливо забезпечити стабільність функціонування політичної системи в цілому. Чого, власне в українських політичних реаліях не було досягнуто.

Отож єдиним виходом із політичних криз внаслідок протистояння найвищих інститутів влади є розбудова парламентаризму. Це вочевидь було зрозумілим і для президента України Л. Кучми, який у 2000 році запропонував законопроект, щодо змін Конституції, у якому передбачався перехід до парламентсько-президентської системи владної взаємодії. Тим паче що на той

момент в Україні сформувалися потужні регіональні еліти, яким слід було забезпечити конституційні канали реалізації своїх інтересів, не залучаючись до партійних протистоянь. З огляду на це президентська ініціатива передбачала введення двопалатного парламенту.

Відповідно до Проекту закону України «Про внесення змін до Конституції України» №3207 передбачалося формування Верховної Ради України як двопалатного парламенту. Зокрема депутати до нижньої палати парламенту обиратимуться відповідно до закону на пропорційній основі. Верхня палата Верховної Ради – Палата регіонів за законопроектом формуватиметься на основі забезпечення представництва Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя. Це дозволило б суттєво поліпшити ситуацію з реальним представництвом інтересів регіонів України в законодавчому органі.

Доцільно зазначити, що саме це положення можна використати, з огляду на сучасну регіональну проблематику, для зменшення регіональної напруженості і забезпечення стабільного розвитку України зберігши унітарну форму адміністративного устрою.

Відповідно до вказаного законопроекту парламент отримував значні повноваження у формуванні уряду, а саме: «Прем'єр-міністр України призначається Державними зборами за поданням Президента України. Кандидатуру для призначення Прем'єр-міністра України вносить Президент України за пропозицією постійно діючої парламентської більшості. Персональний склад Кабінету Міністрів України призначається за поданням Прем'єр-міністра України Державними зборами, Президентом України відповідно до наданих Конституцією України повноважень» [12].

Проте в результаті затяжної політичної кризи 2001 року, яка призвела до відставки уряду, конституційний процес зтягнувся і лише внаслідок «Помаранчевої революції» 2004 року завершився внесенням змін до Конституції України, та перетворенням її на парламентсько-президентську республіку.

В. Головченко дуже коротко визначив сутність конституційних змін що зводиться до наступних пунктів:

- 1) Верховна Рада формує урядову коаліцію;
- 2) коаліція пропонує президенту кандидатуру прем'єр-міністра;

3) з подання президента Верховна Рада призначає прем'єра, міністра оборони, міністра закордонних справ і голову СБУ;

4) за поданням прем'єр-міністра Верховна Рада призначає персональний склад уряду;

5) президент зберігає одноосібне право підписувати закони й монопольне право призначати глав Обласних адміністрацій;

6) механізм імпичменту залишається досить невизначеним;

7) президент має дві додаткові підстави розпуску парламенту — якщо Верховна Рада протягом одного місяця не створила коаліцію депутатських фракцій і якщо вона протягом 60-ти днів не змогла сформуванати персональний склад уряду [3].

У цілому законопроект хоч і закріплює певні переваги парламенту, проте не усував можливості системних горизонтальних політичних конфліктів. Проте це все ж таки був вагомий крок на шляху розвитку парламентаризму.

Наступним етапом на шляху демократизації є збільшення повноважень парламенту, що цілком вписується у логіку політичної модернізації, складовою якої є парламентаризм, адже гібридна форма владної взаємодії розцінюється як консенсус на черговому етапі руху в бік до парламентської республіки.

Проте зміни внесені до конституції України з ініційовані Президентом В.Януковичем, скасували результат конституційної реформи 2004 року. Внаслідок чого політична система України повернулася до вихідного етапу, тобто президентсько-парламентської республіки, що закладалася основами Конституції 1996 року. Така ситуація на практиці доводить що демократизація, як політичний процес не є лінійним і можливі відкати в бік авторитаризму. Варто зазначити що політична воля правлячої еліти того часу, поставила під сумнів не лише ідею парламентаризму, але й підвалини правової системи. Як зазначає М. Мельник: «В 2010 р. жодна юридична зміна Конституції не відбулося, а мала місце лише технічна заміна тексту Конституції, зроблена невстановленими суб'єктами. Фактично мова йде про добре продуману, сплановану і реалізовану на найвищому державному рівні грандіозної конституційної афери» [10]

Спосіб внесення змін до Конституції підірвав основи парламентаризму, адже на думку М. Мельника зміна Основного Закону відбулась вочевидь не в конституційний спосіб — зокрема без участі парламенту, яка в процесі зміни Основного Закону

є обов'язковою. «Поява 2010 р. «нової» редакції Конституції стала наслідком лише рішення Конституційного суду (КС) від 30 вересня 2010 р. та низки організаційних дій» – зазначає науковець [10].

Здійснюючи аналіз політичних подій 2010 року не можна не погодитись з висновками М. Мельника що підсумував процес зміни Конституції як: «конституційний переворот – неконституційне захоплення державної влади, її узурпація. У неконституційний спосіб було змінено конституційний лад, у т.ч. форму державного правління та політичний режим. «Поховано» конституційні принципи народного суверенітету, верховенства права і поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову. Фактично всю повноту влади сконцентрували в руках президента. Відбулася майже повна правова делегітимізація державної влади, її вихід з-під контролю суспільства і вивищення над народом» [10].

Разом з поверненням до змішаної виборчої системи в українському варіанті з 2010 року і по 2014 рік політичний процес був направлений в сторону розбудови авторитарної президентської держави, де роль парламенту остаточно мінімізувалась у сфері прийняття політичних рішень.

Такий стан речей призвів до загострення політичної ситуації. Не бажання вищих посадових осіб державної влади під тиском подій кінця 2013 початку 2014 року, скласти повноваження, таким чином зменшити соціальну напругу, призвело до цілковитого розбалансування політичної системи та регіонального розколу, чим власне скористувалась Російська Федерація.

Безумовно що першим кроком на шляху до стабілізації політичної системи стало забезпечення дії Конституції в редакції від 2004 року. Проте це є лише перший крок до перетворення української держави в повноцінну парламентську республіку, а отже розгортання парламентаризму та закріплення його основ на конституційному рівні. Варто зазначити що відповідно до договору, який було підписано 21 лютого 2014 року з Віктором Януковичем та скріплено підписами міністрів закордонних справ Німеччини, Франції та Польщі народними депутатами В. Писаренко та Р. Князевича був розроблений законопроект внесення змін до Конституції України, яким досить мінімізовано вплив Президента на формування уряду, та функціонування усієї вертикалі виконавчої влади.

У Верховній Раді України зареєстровано Законопроект №1655-VII від 02.09.2014 «Про внесення змін до Конституції України» за поданням Президента України П. Порошенка. Запропонованим законопроектом передбачене значне розширення повноважень парламенту у сфері формування уряду, а саме зазначено що: «Парламентська коаліція у Верховній Раді України відповідно до Конституції України вносить пропозиції Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, а також відповідно до Конституції України вносить пропозиції Прем'єр-міністру України щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України». Також Верховна Рада призначає за поданням Президента України Прем'єр-міністра України; призначає, вирішує питання про відставку за поданням Прем'єр-міністра України членів Кабінету Міністрів України, звільняє їх з посад, вирішує питання про відставку Прем'єр-міністра України [7].

У цілому даний законопроект ще більше обмежує вплив Президента на виконавчу владу. Слід зазначити що аналіз усіх запропонованих законопроектів щодо внесення змін до Конституції України засвідчує в подальшому тенденцію до обмеження повноважень глави держави, та перетворення парламенту на дієвий інститут реалізації народовладдя в Україні.

Безумовно вихід з системної політичної кризи можливий лише в подальшій розбудові парламентаризму в Україні.

Бібліографічний список:

1. Айвазовська О. Країна РАД [Електронний ресурс] / Ольга Айвазовська // Українська правда – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oporaua.org/parlament/article/3713-krajina-rad>.
2. Бандурка О. Конституційна реформа. Логіка затребуваності / Ольга Бандурка. // Віче. – №6. – С. 3-5.
3. Головченко В. Проблема політичної реформи в Україні та її європейський вибір [Електронний ресурс] / Володимир Головченко. – Режим доступу до ресурсу: <https://refdb.ru/look/3136304-p5.html>.
4. Закон «Про внесення змін і доповнень до Конституції (Основного Закону) України» від 14 лютого 1992 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2113-12>.
5. Закон «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР у зв'язку з удосконаленням системи державного управління» [Електронний ресурс] / Закон – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1048-12>.

6. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки (Закон втратив чинність на підставі Закону N 254/96-ВР від 28.06.96, ВВР, 1996, N 30, ст.142) Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР. [Електронний ресурс] / Закон – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/404-12>.
7. Законопроект №1655-VII від 02.09.2014 «Про внесення змін до Конституції України» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: (http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=51513)
8. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1%D0%BA/95-%D0%B2%D1%80>.
9. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=195639#LinkTarget_430.
10. Мельник М. Конституційна афера [Електронний ресурс] / Микола Мельник // Дзеркало тижня. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://gazeta.dt.ua/LAW/konstituciynna-afera-.html>.
11. Основний Закон України (Конституція втратила чинність на підставі Закону N 254/96-ВР від 28.06.96, ВВР, 1996, N 30, ст.142) Прийнята на позачерговій сьомій сесії Верховної Ради Української РСР дев'ятого скликання 20 квітня 1978 року зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/888-09/page>.
12. Проект закону України «Про внесення змін до Конституції України» №3207 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.pravda.com.ua/news/2003/03/6/2993068/view_print/

Стаття посвячена аналізу основних етапів становлення парламентаризма в Україні, через призму конституційного процесу з моменту провозглашення незалежності України. Указано, що устойчиве розвиток демократії неможливо без реформування конституції в напрямку впровадження парламентської республіки.

Розкрито основні перешкоди на шляху розвитку парламентаризма і визначено конституційні основи подолання вказаних проблем. В частині здійснено розгорнутий аналіз конституційного процесу на кожному з його етапів і їх вплив на становлення парламентаризма. Акцентовано увагу на необхідності зміщення властивої моделі взаємодії в інтересах впровадження парламентської республіки, як шляху виходу з суспільно-політичного кризису, що має місце в сучасній політичній системі України.

Осуществлен анализ законопроектов, касательно внесения изменений в Конституцию Украины, которые зарегистрированы в настоящее время в Верховной Раде Украины на предмет их обеспечения устойчивого развития парламентаризма.

This article analyzes the main stages of parliamentarism in Ukraine through the constitutional process since the independence of Ukraine. The article tells that sustainable development of democracy is not possible without reforming the constitution in direction of the introduction of a parliamentary republic. There are disclosed the main obstacles of the development of parliamentarism and constitutional principles, and also there are identified the constitutional principles for solution of these problems.

Also there are revealed the analysis of the constitutional process at every its stage in details and its influence on the development of parliamentarism.

There is an attention of the bias of the power interaction model of the interaction in favor of introduction the parliamentary republic, as the way out of the socio-political crisis that takes a place in the current political system of Ukraine. There is an analysis of bills to amend the Constitution of Ukraine that are registered are currently in the Verkhovna Rada of Ukraine for their sustainable development of parliamentarism.

Стаття надійшла до редколегії 28.03.2017

УДК 340.13

Іванченко О.М., НУ «ОЮА»

ПОДОЛАННЯ ТА УСУНЕННЯ КОЛІЗІЙ – ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

У статті на основі системного підходу до виявлення та оцінки колізій у законодавстві України, колізій між нормами міжнародного права та нормами національного права, у встановленні колізійної норми, що визначає право якої держави підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом, здійснено спробу теоретичних узагальнень та практичних рекомендацій з їх усунення.

Проблема колізій – не нова для юридичної науки. Вона була і є об'єктом численних наукових досліджень, у яких висловлено різні судження щодо витоків появи цього явища, їх визначення,